

ryškesniais folklorizmo pavyzdžiais laikytina instrumentinių ansamblių veikla, įvairiuose regionuose organizuotos etnografinės ir folklorinės meno šventės, galiausiai pirmosios Dainų šventės, išplitusi chorų veikla, kurią apžvelgdamas, S. Skrodenis dar kartą kelia tautosakos autentiškumo ir transformacijos klausimą, primena diskusijas apie lietuviškųjų chorų įtaką gyvajai dainuojamajai tradicijai. Kitokia atmosfera buvusi sovietinio Lietuvos gyvenimo laikotarpiu, pasižymėjusiu savitu santykiu su tradicine liaudies kūryba. Išskyres ryškesnes to meto folklorizmo formas (dainų ir šokių ansamblio veiklą, etnografinių ir folklorinių ansamblių judėjimą, folkloro festivalių tradiciją ir kt.), autorius stengiasi aštrinti autentiško folkloro transformacijų, stilizacijų galimybių klausimą.

Akivaizdu, kad lietuvių folklorizmo istorijos apžvalga atskleidžia neišvengiamai glaudų ryšį su bendru valstybės kultūros, socialiniu ir net politiniu kontekstu. Tačiau dažniausiai kultūros reiškinys peržengia valstybių sienas ar politinių laikotarpių ribas, absorbuodamas tiek tradicijas, tiek naujoves ir nuolat transformuodamasis. Tokio permanentinio vyksmo pavyzdžiu šioje studijoje galėtume laikyti liaudies teatro sąsają su folkloru analizę. Knygoje gana nuosekliai parodoma, kaip ir kokie tautosakos, papročių, apeigų ir mitologijos elementai buvo naudojami lietuviškoje scenoje. Priminus, kad šių bei apskritai liaudies dramos elementų netrūko jau ir XVII–XVIII a. Lietuvos mokykliniame teatre, autoriaus daugiau dėmesio skiriama XX a. liaudiško teatro kultūrai: apžvelgiama, kiek ir kokia tautosakinė medžiaga buvo pasitelkiama kuriant pjeses, statant spektaklius šio

šimtmečio pradžioje, vėliau – jau 7–8-ajame dešimtmetyje gyvavusiame Povilo Mataičio vadovaujame Lietuvių folkloro teatre arba panašiu metu entuziastų atgaivintuose klijimo ir vežimų teatruose.

Folklorizmui priskiriamų pavyzdžių gausa rodo, kad folkloras jau seniai išsiveržė iš buitinės ir apeiginės gyvavimo aplinkos, transformavosi įvairiais perkūrimų, adaptacijų, stilizacijų pavidalais ir tapo savarankiškai gyvuojančiu ir besiplėtojančiu kultūros fenomenu. Kita vertus, pats folkloras ir toliau lieka kūrėjų, menininkų ir net verslininkų idėjų šaltiniu. Tai suvokiant, kyla klausimų, kuriuos kartais tiesiogiai, o dažnai tarsi tik skatindamas skaitytoją susimąstyti paskutiniuose knygos puslapiuose kelia autorius: kokios folkloro pozicijos dabarties masinės kultūros fone? kaip vertinti naujausias folklorizmo apraiškas? ar pagrįstas nerimas dėl folklorinės kultūros nykimo globalizacijos sąlygomis?..

Probleminis, argumentuotas vertinimas, vyraujančios nuomonės kvestionavimas ir, žinoma, pateiktos medžiagos gausa daro knygą aktualią ir gyvą. Ir jei vienu kitu atveju autoriaus nuostatos gali pasirodyti pernelyg kategoriškos, ypač kai reikia apginti tautinės kultūros pozicijas, visa tai neabejotinai rodo nuoširdų susirūpinimą dėl tradicinės liaudies kultūros išlikimo, jos raidos kryptių.

Ši knyga – ryški pastanga užpildyti nišą lietuvių folklorizmo studijose ir skatinimas plėsti šios krypties tyrimus. Antra vertus, knyga, autoriaus intencija būdama skirta pirmiausia akademinėi bendruomenei, gali padėti skaitytojui įsigilinti į dabartinius kultūros procesus ir susidaryti požiūrį į juos.

*Jurgita Ūsaitytė*

**Andreas Meyer. Überlieferung, Individualität und musikalische Interaktion. Neuere Formen der Ensemblesmusik in Asante/Ghana. Frankfurt am Main: Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2005. – 302 p.**

2006 m. Vilniuje lankęsis, ICTM Liaudies muzikos instrumentų tyrimo grupės konferencijoje dalyvavęs žymus Afrikos ir Lotynų Amerikos muzikos tyrinėtojas Andreasas

Meyeris padovanojo Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto kolegoms monografiją, kurioje aprašomos šiuolaikinės Ganos muzikos formos, tradicijų perdavimas, individua-

lus atlikėjų indėlis ir muzikos stilių sąveika. Šioje knygoje pateikiama daugybė muzikos kūrinių transkripcijų, taip pat ją papildė DVD plokštelė, kurioje įrašyti autoriaus nufilmuoti nagrinėjamų muzikos žanrų pavyzdžiai.

Laisvajame Berlyno universitete dėstantis habil. dr. A. Meyeris Ganoje gyvenančių asančių tradicinę muziką pradėjo tirti 1993 m. (tuomet jo ekspediciją inicijavo Berlyno etnologijos muziejus). Susipažinęs su senoviniu būgnijimu, jis susidomėjo ir šiuolaikinėmis muzikavimo formomis, kuriose senosios tradicijos susilydė su naujovėmis. Mokslininkas tyrė šiuolaikinę Ganos muziką remdamasis nuostata, jog neteisinga vaikuose matyti vien iš tėvų paveldėtus bruožus ar naujuose reiškiniuose išvelgti vien senųjų tąsą. Jam rūpėjo atskleisti naujų reiškinių originalumą, estetinę ir visuomeninę vertę.

XX a. viduryje Afrikos muzika ėmė sparčiai keistis. Tuo metu savitais muzikavimo būdais išsiskiriantį žemyną pasiekė populiarios vakarietiškos dainos ir Lotynų Amerikos šokiai. Veikiant šioms išorinėms įtakoms, kilo naujos muzikos banga: talentingi dainininkai ir muzikantai ėmė laisvai jungti skirtingos kilmės muzikos formas.

Monografijoje detalai aprašomi tradicinių asančių muzikos ansamblių sudarantys instrumentai: būgnai, lamelofonai, metaliniai varpeliai, taip pat jais mušamos ritmo formules ir poliritmiškas kelių formulių derinimas.

Kiekviename ansamblyje išsiskiria „meistras“ – pagrindinis būgnininkas, mušantis sudėtingiausias ritmo formules ir jas varijuojantis. Studijoje lyginama kelių solistų būgnijimo technika, pastebimi individualūs jų muzikavimo bruožai. Kintant muzikinėms madoms, tradiciniai ansambliai išliko, tačiau juose grojančių muzikantų vaizduotę neabejotinai paveikė populiariosios muzikos garsiniai įvaizdžiai – modernių būgnų, bosinių ir elektrinių gitarų garsai, pakeitę tradicinio būgnijimo išraišką ir nuotaiką. Naujovių atsiradimą paskatino ir populiarių dainų melodijos, transformavusios tradicinių dainų melodiką ir poetiką.

A. Meyeris analizuoja įvairiomis progomis atliekamus instrumentinius kūrinius, dainas ir giesmes, ypač daug dėmesio skirdamas laidotuvių muzikai. Jis itin gerai atskleidžia šios (mūsų ausims neįprastai linksmos) muzikos įtaigą ir visuomeninę reikšmę. Jos estetinį poveikį gali pajusti ir knygos skaitytojai, žiūrėdami priede pateiktą filmuotą medžiagą. Vaizdo įrašuose matomi puošniai apsirengę laidotuvių muzikantai ir dainininkės, moterys rankose laiko baltas nosinaites, įsijautusios gieda ir šoka. Atlikėjai lengvai derina daugiabalsį dainavimą, sudėtingą mušamųjų pritarimą ir ritmiškus šokio žingsnius, tačiau muzikologinė analizė parodo šio sinkretinio atlikimo meno sudėtingumą.

*Austė Nakienė*

### **Piotr Dahlig. Muzyka adwentu: Mazowiecko-podlaska tradycja gry na ligawce. Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 2003. – 300 p.**

Kiek vėluodama mus pasiekė žinomo lenkų etnomuzikologo Piotro Dahligo knyga „Advento muzika: Mazovijos–Palenkės grojimo *ligavka* tradicija“. *Ligavka* (lenk. *ligawka*) – tai iš medžio išskobtas pučiamasis instrumentas, priklausantis pūstukiniams aerofonams – trimitams. Šio tipo instrumentai laikomi seniausiais ne tik Lenkijoje, bet ir Europoje bei kituose žemynuose. Apie *ligavkos* archajiškumą leidžia kalbėti natūraliam ragui artima konstrukcija ir įvairiopa, skirtingus kultūrinius sluoksnius – senąją žemdirbystės

kultūrą, religinius kultus, valdžios ir kariuomenės ceremonialus, miesto kultūrą – apimantis naudojimas. Nuo XI a. lenkų ikonografijoje ir rašytiniuose šaltiniuose galima atsekti turtingą aerofonų simboliką. Greta ragu grojančio piemens aptinkami angelai, sveikinantys Išganytoją arba skelbiantys Paskutinį teismą. Vidurinių amžių plastiniame mene pavaizduotų angelų rankose laikomi instrumentai savo forma labai primena iki šiol gyvuojančias *ligavkas*, kurios XIX a.–XX a. pradžioje galutinai įsivyravo kaip advento instrumentas.